

Політичні інститути та процеси

УДК 329.1

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15301801>

**Соціологія політичних рухів та партій: аналіз структури та динаміки
політичних організацій**

Ювсечко Ярослав Володимирович,

кандидат філософських наук, доцент, кафедра міжнародної комунікації
та політології, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький,
Україна, <https://orcid.org/0000-0003-4831-8096>

Грінь Андрій Анатолійович,

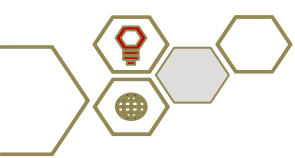
кандидат юридичних наук, доцент кафедри правових дисциплін,
Херсонський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»,
м. Херсон, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-5445-3791>

Петришин Галина Романівна,

кандидат політичних наук, доцент, кафедра філософії та суспільних
наук, історичний факультет, Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна,
pgr190364@tnpu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0003-3428-8789>

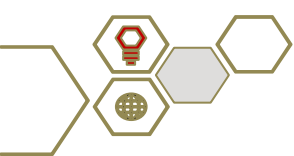
Прийнято: 11.04.2025 | Оpubліковано: 29.04.2025

Анотація. Партії є ключовими суб'єктами суспільно-політичного життя, які формують курс держави через участь у виборах, агітаційні кампанії та реалізацію владних повноважень. **Метою** статті є вивчення структури та динаміки політичних партій і рухів, а також аналіз їх ролі в політичних процесах сучасного суспільства. У статті акцентовано увагу на еволюції

політичних партій, їх соціальних ідеологіях, функціях, а також на впливі новітніх соціальних рухів на політичні процеси. **Методи.** Для досягнення поставленої мети були використані історичний та системний аналіз, а також порівняння сучасних теоретичних підходів до розуміння природи політичних партій. **Результати.** Показано, що політичні партії мають багаторівневу внутрішню структуру, яка об'єднує ідеологічний, організаційний та кадровий складники. Партії функціонують як інструменти для агрегування та артикуляції інтересів різних соціальних груп, створюючи політичні програми та формуючи громадську думку. Водночас, попри суттєву роль партій у політичному житті, їх вплив поступово зменшується через нові соціальні рухи та засоби масової інформації. Крім того, поява нових об'єднань на основі сучасних переконань та суспільних запитів демонструє підвищення здатності політичних утворень пристосовуватися до трансформацій у соціальному середовищі. **Висновки.** У висновках підкреслюється ключова роль політичних партій у функціонуванні сучасних політичних систем, водночас наголошується на необхідності їх подальшої трансформації та вдосконалення, зокрема шляхом чіткого нормативного закріплення принципів їх організації та діяльності в українському законодавстві. Важливою є також необхідність реформування наявних політичних структур задля підвищення їх ефективності, демократичності та прозорості. Партії «нової хвилі», що виникають під впливом соціальних рухів, мають потенціал для зміцнення демократичних інститутів у країнах з розвинутою політичною системою.

Ключові слова: політичні партії, соціальні рухи, ідеологія, організаційна структура, демократія, політичні процеси, електорат, партійна діяльність, політичні інститути, вибори.

Sociology of political movements and parties: analysis of the structure and dynamics of political organizations

Yaroslav Yuvsechko,

PhD, Associate Professor, Department of International Communication and Political Science, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-4831-8096>

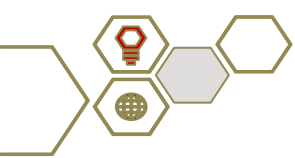
Andrii Hrin,

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor, Department of Legal Disciplines, Kherson Institute, Interregional Academy of Personnel Management, Kherson, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-5445-3791>

Halyna Petryshyn,

PhD in Political Sciences, Associate Professor, Department of Philosophy and Social Sciences, Faculty of History, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-3428-8789>

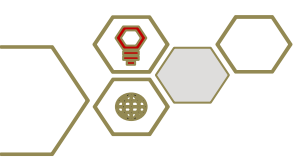
Abstract. Parties are key actors in socio-political life that shape the course of the state through participation in elections, campaigning, and the exercise of power. The **purpose** of this article is to study the structure and dynamics of political parties and movements, as well as to analyze their role in the political processes of modern society. The article focuses on the evolution of political parties, their social ideologies, functions, as well as the influence of new social movements on political processes. **Methods.** To achieve the goal, historical and systemic analysis were used, as well as a comparison of modern theoretical approaches to understanding the nature of political parties. **Results.** It is shown that political parties have a complex internal structure, which consists of an ideological, organizational and personnel base. They function as tools for aggregating and articulating the interests of various

social groups, creating political programs and shaping public opinion. At the same time, despite the significant role of parties in political life, their influence is gradually decreasing due to new social movements and the media. In addition, the emergence of fresh associations based on modern beliefs and public demands demonstrates the increased ability of political entities to adapt to transformations in the social environment. **Conclusions.** The conclusions emphasize the key role of political parties in the functioning of modern political systems, while emphasizing the need for their further transformation and improvement, in particular by clearly enshrining the principles of their organization and activity in Ukrainian legislation. The need to reform existing political structures to increase their efficiency, democracy, and transparency is also important. “New wave” parties, emerging under the influence of social movements, have the potential to strengthen democratic institutions in countries with a developed political system.

Keywords: political parties, social movements, ideology, organizational structure, democracy, political processes, electorate, party activity, political institutions, elections.

Постановка проблеми. Аналіз політичних рухів та партій, їх структури і динаміки є однією з ключових тем у соціології політики. Проблема, яку ми розглядаємо, полягає в необхідності глибшого розуміння природи політичних рухів та партій, зокрема їх трансформацій у контексті сучасних політичних реалій. Попри важливість політичних організацій для функціонування демократичних інститутів, існує низка нерозв’язаних питань щодо їх розвитку, ефективності та впливу на суспільно-політичні процеси. Вивчення еволюції політичних партій, зокрема їх адаптація до нових умов, є актуальним завданням, яке вимагає теоретичного осмислення й практичного аналізу, особливо в умовах постіндустріального суспільства. Потрібно визначити, яким чином партії та рухи здатні зберігати свою роль у політичній системі з огляду на тенденції до глобалізації, зменшення ідеологічних розбіжностей і

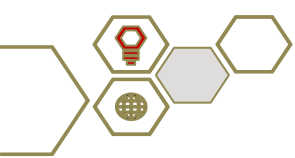

посилення впливу засобів масової інформації. Зв'язок цієї проблеми з важливими науковими завданнями полягає в необхідності розвитку нових підходів до аналізу політичних організацій, які дозволяють урахувати не лише традиційні функції партій, але й їх здатність адаптуватися до змін у суспільстві та політичних структурах. Водночас це питання має важливе практичне значення для розвитку демократичних процесів і забезпечення стабільності політичної системи, зокрема через правильне регулювання діяльності політичних партій та рухів в Україні. Отже, вивчення структури та динаміки політичних організацій є не лише важливим етапом для розуміння сучасних політичних тенденцій, але й має критичне значення для розвитку ефективних механізмів управління, виборчих процесів та державного будівництва в Україні.

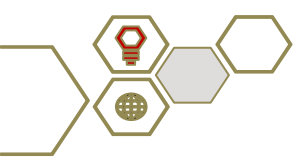
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика соціології політики охоплює різні аспекти вивчення політичних рухів та партій, їх організаційних структур і впливу на політичний процес.

Зокрема, І. Гомза [1] у своїх працях наголошував на важливості політичних вимог у суспільних рухах, підкреслюючи, що їх діяльність виходить за межі звичайних соціальних трансформацій. Однак через обмеженість терміна «суспільний рух» для відображення політичного аспекту в останні роки в науці пропонують використовувати термін «політичні рухи».

О. О. Каретна [2] описувала важливу роль політичних партій у сучасному суспільстві, зазначаючи, що партії займаються виявленням та формуванням інтересів різних соціальних груп, розробляють ідеології та політичні доктрини, беруть участь у формуванні політичних систем та боротьбі за владу. Основні функції політичних партій на сучасному етапі вивчали Т. В. Гончарук-Чолач та Н. В. Джугла [3]. Вони зазначили, що партії займаються перерозподілом і структуризацією влади, агрегуванням та артикуляцією інтересів різних соціальних груп, формуванням громадської думки, мобілізацією електорату для боротьби з політичною апатією та

ізоляцією виборців, а також рекрутингом політичних лідерів і еліт для власної діяльності та органів влади. Ю. О. Остапець, А. Ю. Ключкович, Я. Б. Ярош [4] визначали партію як політичний інститут, що має певні ознаки та функції. У своєму дослідженні М. Кармазіна [5] проаналізувала особливості розвитку політичних партій, зокрема схарактеризувала механізми їх створення в сучасних умовах. Предметом її інтересу також був процес багаторазових перейменувань партій та вивчення специфіки функціонування політичних сил поза межами правового поля. Р. Манайло-Приходько та Ю. Остапець [6] досліджували особливості регіонального поділу партійної системи України, а також розробили методологічні підходи для аналізу регіонального розвитку та функціонування партійної системи. Вони також звернули увагу на процес націоналізації партійної системи та визначили фактори, які сприяють утворенню регіональних політичних партій. У своїй роботі автори запропонували чотири основні категорії партійної структури на регіональному рівні: 1) загальнонаціональні парламентські партії; 2) загальнонаціональні непарламентські партії; 3) регіональні партії; 4) субрегіональні партії. Еволюцію лівих політичних партій, зокрема їх ідеологічний та інституційний розвиток, дослідив Г. Шипунов [7], акцентуючи на ключових принципах, що визначають структуру та функціонування таких партій у сучасних умовах. Це дослідження охоплює аналіз історичних етапів розвитку лівих партій та їх роль у політичних системах різних країн. Я. Ярош [8] зосередився на процесах трансформації політичних партій в Україні в умовах пострадянських перехідних процесів. Він проаналізував зміни в організаційних структурах, політичних програмах та ролі партій у суспільно-політичному житті країни. Також ним розглянуто вплив цих трансформацій на демократичні процеси та розвиток політичної культури в Україні. Роль політичних партій у формуванні та реалізації соціальної політики, зокрема через призму дискурсу, вивчала А. О. Денисова [9]. Вона дослідила, як різні політичні партії представляють соціальну політику у своїх програмах і як ці політичні дискурси впливають на

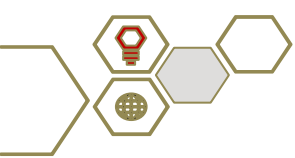

суспільне сприйняття соціальних проблем. Також було висвітлено ключові моменти, які визначають політичну боротьбу за соціальні права та інтереси громадян. Н. Кузьмінець, О. Стрілюк, Л. Павленко у своїх дослідженнях зазначають, що проблема «жінки і війна» набула особливої гостроти саме під час повномасштабного вторгнення [10]. Війна стала каталізатором для широкого обговорення ролі жінок у суспільно-політичних процесах країни, їх досвіду, викликів і можливостей. Наукові напрацювання, медійне висвітлення, мистецькі рефлексії, як ніколи раніше, стали платформою для актуалізації цих питань, формуючи суспільну думку та впливаючи на світову спільноту.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасному дослідженні політичних рухів залишається чимало питань, які не досить розглянуті, зокрема: відсутність законодавчого закріплення основних принципів організації та діяльності політичних партій в Україні, що негативно позначається на громадсько-політичних процесах державного будівництва; відсутність чітких регламентів щодо формування та діяльності керівних органів партій; нестабільність і непередбачуваність результатів виборів через швидку зміну соціальної бази партій.

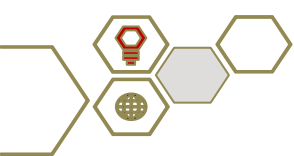
Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення основних тенденцій еволюції політичних партій, їх впливу на політичну систему, а також виявлення необхідних змін в українському законодавстві, які сприятимуть стабільності та ефективності політичних організацій. Завдання статті передбачають окреслення ролі нових соціальних рухів та економічних факторів у формуванні сучасних політичних партій, а також визначення основних проблем і перспектив розвитку політичних партій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уперше термін «суспільний рух» було введено до суспільствознавчих дисциплін у XIX столітті Лоренцом фон Штайном у його книзі «Die sozialistischen und kommunistischen Bewegungen seit der dritten französischen Revolution». Згодом

цей термін почали використовувати й інші соціологи та політологи для позначення різноманітних національних, феміністичних і робітничих рухів. Проблема щодо терміну «суспільний рух» полягає в тому, що він не враховує політичний аспект, хоча важливою складовою частиною багатьох таких рухів, зокрема анархістських, націоналістичних, феміністичних та антиглобалістських, є саме політичні вимоги та цілі. Саме тому останнім часом в англomовних наукових колах висловлюються пропозиції використовувати термін «політичні рухи» (political movements).

Рівні пізнання політичних явищ можна класифікувати за критерієм глибини занурення у відповідні процеси, що дозволяють відповісти на питання, яким має бути політологічне знання, аби наблизитись до суті політичних реалій. Перший рівень – це буденні уявлення про поточну політику, її здійснення та використання влади в державі. Зазвичай ці знання є поверхневими й простими, оскільки масова культура, ЗМІ та інтернет обмежують політичне розуміння до сприйняття лише сенсаційних новин. Наприклад, багато американців не знають прізвища Держсекретаря США, але точно пам'ятають імена знаменитостей. Другий рівень полягає в ідеологічно спотворених уявленнях про політику, які виникають і формуються під впливом партійної пропаганди. Це відображає те, як комуністи, націоналісти, демократи або монархісти оцінюють політичні явища з притаманних їм ідеологічних позицій, що заважають об'єктивному погляду на політику. Такий рівень є простором для поширення ідеологем, метою яких є нав'язування хибних ідей і стереотипів у політичній сфері. Третій рівень охоплює знання, що стосуються поточних політичних подій, висвітлюваних у засобах масової інформації, зокрема газетах і таблоїдах. Така інформація дає змогу аналізувати політичну ситуацію, формує звичку стежити за подіями в суспільстві та розвиває базову політичну обізнаність. Цей рівень важливий як для активних громадян, так і для пасивних виборців, адже допомагає залишатися в курсі актуальних процесів. Четвертий рівень – це знання про політику, засновані на

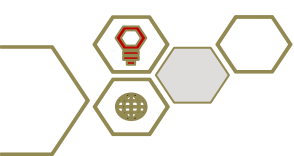

розумінні її законів, категорій та тенденцій, що наближаються до науково-теоретичного підходу. Це фактично політологічне знання, яке може бути передано широкому колу громадян через систему освіти. Важливою є також інтеграція воєнної політології в сучасні наукові дослідження та освітню систему України, зокрема в рамках середньої та професійної освіти, щоб забезпечити більш глибоке розуміння політичних процесів. П'ятий рівень – це осмислення політичних знань із найширших світоглядних позицій, який можна охарактеризувати як «метанауковий» або філософію політики. Він передбачає глибоке теоретичне осмислення політичної реальності в контексті глобальних і фундаментальних питань [14, с. 21–22].

Одним з основних елементів політичної системи країни є політична партія, яка являє собою організоване об'єднання суспільно активних громадян, які прагнуть здобути владу для реалізації інтересів і цілей різних соціальних груп. Нинішній розвиток політичних партій характеризується низкою особливостей, як організаційних, так й ідеологічних. Новітні тенденції в еволюції партій представлено в таблиці 1.

Таблиця 1**Новітні тенденції в еволюції політичних партій**

№	Тенденція	Опис
1	Комбінування соціал-демократичних, ліберальних та консервативних елементів	Основні політичні партії змішують елементи соціал-демократії, лібералізму та консерватизму у своїх програмних документах
2	Ослаблення зв'язку між партійними вподобаннями та соціально-класовим становищем	Вибори вже не залежать так сильно від соціально-класового становища виборців, що призводить до зміни партійних вподобань
3	Перехід від соціально-класових організацій до «народних партій»	Партії переходять від представництва лише окремих класів до орієнтації на широкий спектр соціальних груп, представляючи інтереси всіх верств населення
4	Нестабільність соціальної бази партій	Соціальна база партій стає нестабільною, що веде до непередбачуваності результатів виборів
5	Постійні переходи виборців та зростання числа «незалежних» виборців	Виборці часто змінюють свої уподобання, що веде до зростання числа незалежних виборців, які голосують за різні партії

№	Тенденція	Опис
6	Феномен «негативного голосування»	Виборці голосують не за підтримку певної особи чи партії, а проти когось, що є новим явищем у виборчій практиці
7	Збільшення впливу нових соціальних рухів та економічних партій	Нові соціальні рухи та економічні партії починають відігравати більшу роль у політичному процесі
8	Зростання ролі засобів масової інформації	Засоби масової інформації формують суспільно-політичні процеси та партійне життя, значно впливаючи на політичні настрої та виборчі процеси

Джерело: систематизовано на основі [3, с. 121–124]

Попри ці тенденції, не слід перебільшувати їх значення. Хоча вплив партій дещо зменшився, було би передчасно говорити про їх кризу як політичних інститутів.

Термін «партія» почав використовуватись ще в античності, але в сучасному сенсі партії як загальнонаціональні політичні структури, що мають організаційну форму, сформувались лише в другій половині XIX століття. Цей процес був тісно пов'язаний з розвитком індустріального суспільства, зміною соціальної стратифікації, появою нових соціальних верств і зміцненням громадянського суспільства.

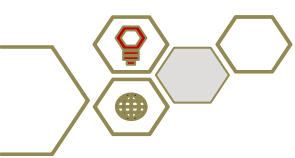
Макс Вебер виокремлює три етапи формування сучасних партій:

1) Партії як аристократичні угруповання, що з'являються в англійському суспільстві наприкінці XVII століття, де існували торі та віги – коаліції великих аристократичних родів без формальної організації. У них були слабо організовані парламентські фракції, що об'єднувались спільними матеріальними інтересами;

2) Партії як політичні клуби. Етап, який розпочався наприкінці XVIII – початку XIX століття. Для цього етапу характерні [3, с. 121–124]:

- зародження організаційної структури, що поширювалась по всій державі;

- виникнення парламентських фракцій, що встановлюють зв'язки з політичними клубами;

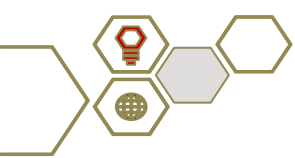
- зростання ролі ідеології та програмних документів;
- участь міщан у політичній діяльності, що призвело до боротьби за владу між різними соціальними класами, зокрема між консерваторами і лібералами.

3) Розвиток інституту парламентаризму, запровадження загального виборчого права, що спричинило масову політичну агітацію.

Перші масові партії виникли всередині парламентів, зокрема у Великій Британії, де на основі торі було створено Консервативну партію, а на основі вігів – Ліберальну партію.

Наприкінці XIX століття існував ще один спосіб формування політичних партій. Спочатку створювались позапарламентські партійні структури, які змагались за виборців з метою здобуття представництва в парламенті. Таким чином, утворювались соціал-демократичні партії, що очолювали робітничий клас та профспілкові рухи. У цей період політичні партії стають основною складовою частиною політичної системи, але в XX столітті їх роль поступово зменшується, оскільки рівень довіри населення до партій падає. Перехід до постіндустріального суспільства ослабив соціальні ідеологічні протиріччя, які раніше рухали політичні партії. Позитивні соціальні зміни, як-от підвищення рівня життя та покращення умов праці, змінили суспільство, що послабило зв'язок партій з народом. Крім того, науково-технічний прогрес трансформував політичну комунікацію: партії втратили монополію на поширення політичної інформації, пропаганду та формування громадської думки, поступившись електронним засобам масової інформації.

Ще однією причиною зменшення впливу партій стала внутрішня логіка їх розвитку, що виявлялася в олігархічних і бюрократичних тенденціях. Більшість впливових партій, перебуваючи при владі, сформували свою партійну еліту. У західних країнах це призвело до скорочення кількості партій та їх якісних змін, що вплинуло на кадрову політику, ідеологію, програми та стиль діяльності партій.

Нині еволюція партій відбувається двома основними шляхами:

1. Формування універсальних партій, які орієнтуються на досягнення успіху серед електорату, що дає їм доступ до влади та ресурсів. Основною метою таких партій є залучення великої кількості виборців, що забезпечує їм підтримку. Універсальні партії створюють компромісні ідеї для різних верств суспільства і працюють над зміцненням зав'язків із державою, посилюючи координацію між партіями. Це призводить до формування картельних партій, де конкуренція між ними забезпечує стабільність, а виборчі кампанії стають дорогими й добре організованими. Важливою умовою їх існування є підтримка держави, що робить ці партії менш опозиційними і певним інструментом для розподілу державних посад серед політиків;

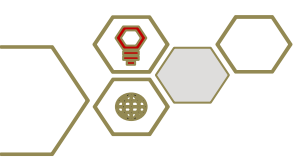
2. Партії «нової хвилі», які виникають на основі розвитку соціальних рухів (економічних, феміністських тощо). Їхні основні принципи – розширення громадянських прав, забезпечення рівності та емансипації. Такі партії характеризуються ідейною гнучкістю, демократичним стилем діяльності та організації, а також відсутністю жорстких кордонів між прихильниками та членами партії. Партії «нової хвилі» активно взаємодіють зі своїм електоратом, часто залучаючи його до процесу прийняття рішень, що робить їх більш демократичними [3, с. 121–124].

На сучасному етапі політичні партії виконують кілька важливих функцій:

– перерозподіл та структуризація влади в суспільстві, хоча ця функція має й негативні наслідки, адже може призвести до монополізації політичного життя партійними структурами;

– агрегування та артикуляція інтересів соціальних груп, що передбачає визначення та узгодження найбільш актуальних інтересів різних груп суспільства;

– формування громадської думки;

- мобілізація електорату, що спрямоване на подолання політичної апатії, ізоляції та пасивності серед виборців;
- рекрутинг політичних лідерів та еліт, які необхідні для партії та інших політичних організацій, органів влади [3, с. 121–124].

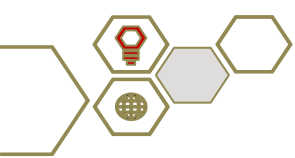
У сучасному світі політичні партії як об'єднання громадян виконують важливі соціальні функції. Вони займаються виявленням, формуванням та обґрунтуванням інтересів різних соціальних груп, а також їх політичним відображенням. Партії активізують і об'єднують ці групи, розробляють ідеології та політичні доктрини, а також беруть участь у формуванні політичних систем, їх принципів і компонентів. Крім того, вони борються за владу в державі та формують громадську думку, здійснюючи політичне виховання населення або його окремих частин.

Політичні партії беруть участь у боротьбі за місця у виборчих органах влади та політичному управлінні державою. Нині часто декілька партій утворюють коаліцію, яка формує уряд та підтримує його діяльність у парламенті. Ці партії називаються правлячими, і їх діяльність часто піддається критиці з боку опозиції [2, с. 114].

Основними характеристиками політичних партій є добровільність як принцип організації, спільна мета в її членів, наявність документально оформленої програми та відповідної організаційної структури, яка дозволяє досягати поставлених цілей. Головною метою політичних партій є здобуття політичної влади або вплив на процеси управління державою. Історія розвитку політичних партій показує, що цей інститут є складним і багатограним суспільним феноменом.

Незважаючи на велику кількість досліджень, наука не має єдиного загальноприйнятого визначення природи політичних партій. Існує кілька підходів до розуміння їх сутності. Серед них найбільш поширеними є [4]:

1. Класовий підхід: політичні партії є найбільш активною та організованою частиною класу чи соціальної групи, яка відстоює її інтереси.

За цим підходом основною ознакою політичної партії є класова природа та соціально-економічна зумовленість інтересів її членів;

2. Ідеологічний підхід: політичні партії розглядаються як спільноти людей, об'єднаних не лише за соціально-економічними ознаками, але й за схожими ідеологічними поглядами;

3. Інституціональний підхід: партія визначається як організація, що діє в межах політичної системи та органів державної влади;

4. Функціональний підхід: політична партія розглядається з погляду виконуваних нею функцій. Головною функцією партій є здобуття влади, і відповідно, політичні партії трактуються як групи людей, які прагнуть досягти цієї мети.

Американські вчені Ж. Ла Паломбар та М. Вайнер визначають чотири основні критерії для визначення політичної партії [4]:

1) тривалість діяльності: партія є організацією, яка існує довготривало, переживаючи своїх засновників;

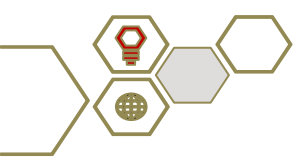
2) наявність місцевих осередків: партія має стійкі місцеві організації, що підтримують зв'язки із центральним керівництвом;

3) цілеспрямованість на здобуття влади: керівництво партії повинно мати на меті боротьбу за владу, а не лише вплив на неї;

4) прагнення здобути підтримку виборців: партії намагаються отримати підтримку через вибори або інші способи, відрізняючись від груп тиску, які не беруть участі у виборах.

Згідно з українським законодавством, політична партія в Україні – це зареєстроване відповідно до закону добровільне об'єднання громадян, які підтримують певну загальнонаціональну програму розвитку суспільства, і має на меті сприяння формуванню та вираженню політичної волі громадян, а також участь у виборах та інших політичних заходах [4].

Натепер в Україні не існує законодавчого закріплення основних принципів організації та діяльності політичних партій, що негативно

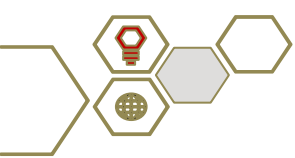

позначається на суспільно-політичних процесах державного будівництва. Однак ці принципи визначені в Кодексі належної практики щодо політичних партій, ухваленому Венеціанською комісією на 77-й пленарній сесії 12–13 грудня 2008 року [11], серед яких:

- а) принцип верховенства права;
- б) принцип демократії;
- в) принцип недискримінації;
- г) принцип прозорості та відкритості.

Крім того, ці принципи закріплені в законодавствах таких країн, як Німеччина, Франція та Італія. Неврегульованість цих питань в українському законодавстві вказує на наявність прогалини, яку необхідно заповнити шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про політичні партії в Україні». Думка О. В. Гейди про необхідність доповнення чинного закону новими положеннями, які регламентуватимуть порядок формування та компетенцію керівних органів політичних партій, є переконливою, адже діяльність цих органів наразі не підпадає під правове регулювання. О. В. Гейда справедливо зауважує, що в Законі згадуються лише окремі положення щодо установчих з'їздів (конференцій, зборів), але не зазначається, що такий з'їзд є вищим органом керівництва партії, а це створює юридичну невизначеність [12, с. 7–11].

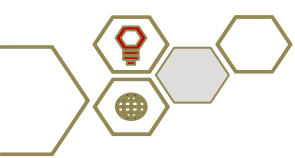
Політичні партії відіграють важливу роль у формуванні та функціонуванні органів влади на всіх рівнях – від центрального до місцевого, здійснюючи вплив на прийняття рішень, втілення своїх програм та вимог. Якщо партія здобуває більшість мандатів на виборах, вона отримує право самостійно формувати уряд і забезпечити свою більшість у парламенті. Якщо жодна партія не досягає більшості, то для створення уряду та парламентської більшості партії змушені об'єднуватися в коаліції, формуючи двопартійні чи багатопартійні уряди. Політичні партії представляють інтереси певних соціальних груп, орієнтуючись на їхні потреби у своїй діяльності, через

розроблені програми, план дій та ідеологію. Вони також можуть виступати посередниками в розв'язанні соціальних проблем, оскільки спираються на кілька груп для досягнення своїх цілей. Найбільшу активність партії виявляють під час виборів: створюють передвиборчі платформи, розробляють програми, висувують кандидатів, проводять агітацію та борються за голоси виборців [13, с. 18–22].

Структура політичної партії чи руху складається з кількох основних компонентів, кожен з яких відіграє важливу роль у функціонуванні та розвитку організації. Організаційна структура є основою будь-якої політичної партії чи руху і підтримує послідовність у діях. Ідеологічна основа політичних партій та політичних рухів є стрижнем, що визначає їх напрям. Ідеологія відображає інтереси, цінності й прагнення певних соціальних і політичних груп та є основою для формулювання програмних документів та стратегій. Кадрова структура партії включає лідерів, активістів та виборців, кожен з яких відіграє певну роль у діяльності організації. Взаємодія між різними рівнями всередині партії має велике значення для її стабільності та ефективності. Ключову роль у діяльності політичних об'єднань відіграють наявні ресурси, зокрема фінанси, персонал, медійна підтримка та організаційна інфраструктура. Саме вони забезпечують можливість впливати на політичні процеси.

Динаміка політичних організацій невіддільна від внутрішніх та зовнішніх факторів, які постійно трансформують політичний ландшафт. Соціальні зміни є одним із важливих чинників, що впливають на розвиток політичних партій. Економічні кризи, культурні зрушення або зміни в соціальних структурах можуть призвести до формування нових політичних рухів, що зосереджуються на актуальних соціальних проблемах. Ще одним зовнішнім фактором у розвитку політичних партій є політичні кризи, спричинені неефективним урядом, порушеннями прав людини або іншими питаннями. Міжнародна ситуація та процеси глобалізації також впливають на

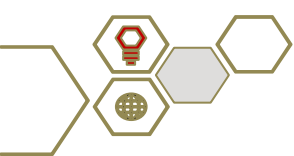
формування партійної ідеології, змушуючи партії змінювати свою орієнтацію в контексті європейської інтеграції чи економічних викликів.

Отже, політичні партії та рухи є складними утвореннями, структура і діяльність яких формуються під впливом ідеології, кадрового складу, організаційної побудови та ресурсної бази. Їх розвиток залежить як від внутрішньої динаміки, так і від соціальних, економічних, політичних та міжнародних чинників. Глобальні виклики та локальні кризи часто стають поштовхом до переосмислення політичних стратегій і виникнення нових формувань.

Висновки. Дослідження політичних рухів і партій в Україні виявило низку системних проблем, серед яких однією з ключових є відсутність чіткого законодавчого закріплення основних принципів організації та функціонування політичних партій. Це створює правову невизначеність, ускладнює ефективну діяльність партій і негативно впливає на стабільність політичної системи та державного управління загалом. Зокрема, неврегульованість щодо формування і повноважень керівних органів партій вказує на потребу реформування відповідних нормативно-правових актів з метою забезпечення прозорості, підзвітності та внутрішньої демократії в партійній діяльності.

Водночас еволюція сучасної партійної системи характеризується значними трансформаціями в ідеологічних аспектах. Зростає тенденція до змішування різних ідеологічних елементів, що відображає перехід до формату так званих «народних партій», які прагнуть охопити широкі соціальні верстви. Проте нестабільність соціальної бази таких утворень, а також часті переходи виборців між різними політичними проєктами зумовлюють зростання непередбачуваності результатів виборів та загальної динаміки електоральної поведінки.

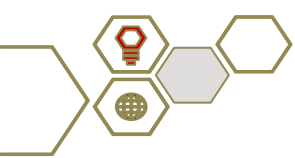
Особливої уваги в сучасному контексті набуває зростання впливу нових соціальних рухів та економічно орієнтованих партій, які поступово займають вагоме місце у структурі політичного простору. Їх активність свідчить про

гнучкість політичної системи, але водночас підкреслює необхідність належного нормативного регулювання для запобігання хаотичності процесів та забезпечення сталого демократичного розвитку. Таким чином, стабілізація і розвиток політичних організацій в Україні потребують не лише адаптації до нових соціально-економічних умов, а й комплексного оновлення правової бази відповідно до викликів сучасності та принципів громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Гомза І. Суспільно-політичні рухи: навчальний посібник. Київ: Національний університет «Києво-Могилянська Академія», 2018. 176 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/01/Gomza_Suspilno-politychni_rukhy.pdf (дата звернення: 15.02.2025).
2. Каретна О. О. Сутність та функції суспільно-політичних рухів та громадських об'єднань. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. № 7-2014. С. 112-115. URL: <http://vestnik-humanities.mgu.od.ua/archive/2014/7/23.pdf> (дата звернення: 15.02.2025)
3. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В. Політична соціологія: навч. посіб. / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с. URL: <http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/32219/1/%D0%9F%D0%BE%D0%B%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf> (дата звернення: 15.02.2025).
4. Остапець Ю. О., Ключкович А. Ю., Ярош Я. Б. Політичні партії та партійні системи. Основи громадянського суспільства та політичних знань: навч. посіб.: розд. 8 / за заг. ред. В. І. Бортнікова. 2-ге вид., випр. та допов. Суми: Університетська книга, 2023. С. 355–392. URL: <https://dSPACE.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/52812> (дата звернення: 15.02.2025).
5. Кармазіна М. Політичні партії в Україні. 2014–2017 рр. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 168 с. URL:

https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/11/political_parties_in_Ukraine.pdf
(дата звернення: 15.02.2025).

6. Манайло-Приходько Р., Остапеч Ю. Регіональний вимір розвитку та функціонування партійної системи України: монографія. Ужгород: Вид-во «Рік-У», 2020. 338 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35906/1/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0%20%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D1%96%D1%80.pdf> (дата звернення: 15.02.2025).

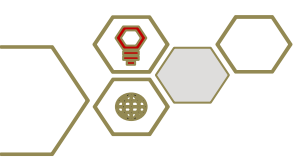
7. Шипунов Г. Ідейно-інституційний розвиток лівих політичних партій: принципи дослідження: монографія. Львів: Простір-М, 2018. 470 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/dis_shypunov.pdf (дата звернення: 15.02.2025)

8. Ярош Я. Трансформація політичних партій в Україні. *S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe*. 2018. Вип. 9. С. 59-62. URL: <https://hdl.handle.net/11300/16341> (дата звернення: 15.02.2025).

9. Денисова А. О. Політичні партії як суб'єкти формування соціальної політики: дискурсивний вимір. *Науковий журнал «Політикус»*. 2018. Вип. 4. С.40-45. URL: http://politicus.od.ua/4_2018/7.pdf (дата звернення: 15.02.2025).

10. Кузьмінець Н., Стрілюк О., Павленко Л. Жінки і війна: історія висвітлення в наукових працях, медіа. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 12 (30). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/18504/18541> (дата звернення: 15.02.2025).

11. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету

Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи: пер. з англ. / за ред. Ю. Ключковського. Вид. 2-е, випр. і доповн. Київ, 2009. 500 с. URL: <https://www.venice.coe.int/files/CDL-elec-opinions-UKR.pdf> (дата звернення: 15.02.2025).

12. Гейда О. В. Теоретико-правові основи організації та діяльності політичних партій в Україні. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2005. 20 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0405U003516> (дата звернення: 15.02.2025).

13. Яку роль відіграють політичні партії та громадські організації в розвитку демократії. *Демократичне суспільство та його цінності*. С. 18-22. URL: https://citizen.in.ua/photos/topic/f/20181203_190717_rozdil-4.3.pdf (дата звернення: 15.04.2025).

14. Цюрупа М. В. Основи сучасних політичних і правових знань: навч. посіб. Київ, Вадекс. 2020. 274 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/files/kvp/kvp-ospipz-2021.pdf> (дата звернення: 15.02.2025)

15. Горський С. В. Предмет соціології політики: актуальне наповнення. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. Вип. 5. С. 7–15. URL: http://politicus.od.ua/5_2020/3.pdf (дата звернення: 15.02.2025)

16. Соціальна політика : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Н. Коляда, І. Карпич. Вид. 4-е доповн. та переробл. Умань, ВПЦ «Візаві». 2024. 192 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/17430/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf> (дата звернення: 15.02.2025).